

Branko Starc

Afektivnost kao metodičko sredstvo u fonopedagogiji

izlaganje na
6. znanstvenom skupu s međunarodnim sudjelovanjem
Istraživanje govora 2007.
Zagreb, 6.-8.12.2007.

izvor:

www.huz.com.hr
Hrvatska udruga zborovođa

Branko Starc

Afektivnost kao metodičko sredstvo u fonopedagogiji

U naslovu ove teme sadržana su tri pojma: *afektivnost*, *metodika* i *fonopedagogija*. *Fonopedagogija* je pojam kojim se označava *podučavanje vještine glasanja*-kako za pjevani tako i za izgovoreni glas. Fonopedagog je prema tome *učitelj glasa*. Glas je predmet poduke ponajprije u pjevačkoj umjetnosti, dramskoj umjetnosti, retorici, logopediji, rehabilitaciji i fonetici.

Metodika je način kako ćemo podučiti nekoga nečemu. Poduka glasa traži specifičnu metodiku, jer se radi o nevidljivome predmetu rada.

Afektivnost je pojam za sveobuhvatnost emocija, a njih je mnoštvo. Mnogi autori na različite načine kategoriziraju emocije. Tako, na primjer, američki znanstvenik *Paul Ekman* u knjizi „Emotions revealed“ govori o šest *emocionalnih univerzalija*. To su *sreća, iznenađenje, strah, prezir, žalost i ljutnja*. On je također ustanovio da su karakteristične mimike i karakteristično glasanje za navedene emocije kod većine ljudi jedinstvene.

Ono što je u tome za nas važno, jest činjenica da svako emocionalno stanje (afektivno stanje) ima tipičnu vrstu fonacije. Ta nam činjenica, na primjer, pomaže otkriti da naš sugovornik, čak ako ga i ne vidimo, kao primjerice u telefonskom razgovoru, govori neistinu ili da možemo ustanoviti u kakvom se psihičkom stanju netko nalazi ili kakvoga je raspoloženja, a to nam želi zatajiti. Glas nam može otkriti ono što riječi ne mogu ili ne žele.

Fonopedagogija s jedne strane podučava *fiziotehniku* fonacije, a s druge *psihotehniku*. Fiziotehnika je *vokalna tehnika* - vještina uporabe dijelova vokalnoga aparata i njegove cjeline. Kako je naš vokalni aparat najvećim dijelom nevidljiv, tako je ovladavanje njime vrlo zahtjevno. Za foniranje nije dovoljno naučiti samo upravljati njegovim elementima.

Kako ima puno fizioloških elemenata koji sudjeluju u procesu nastajanja glasa, nužna je *organizacija* djelovanja tih interaktivno povezanih elemenata. Treba odrediti kojom će oni *kakvoćom* i *količinom* djelovati. Također treba njihovo djelovanje vremenski i sinergetski koordinirati i sinkronizirati. To je zadatak našega neurološkog sustava. Ali i on mora imati plan za djelovanje. Potrebna je dakle *ideja* kojom se određuje *kakva* se vrsta fonacije želi. Ta je *fonacijska ideja* ono što zovemo *impostacijom glasa*. Ona jest *psihotehnika fonacije* te kao takva uvrštena je u psihopedagogiju.

Iz ovoga je jasno da se fonopedagoški rad treba podjednako temeljiti na psihološkim i fiziološkim elementima. Složenost vokalnoga aparata – to su fiziološki mikro i makro elementi za koje velikim dijelom nemamo propriocepciju - traži vrlo sofisticiran način upravljanja.

Takav nam je način vrlo dobro poznat, jer ga svako novorođenče zna primijeniti. Ono se od trenutka rođenja umije koristiti glasom na različite načine. Jezični i glasovni razvoj djeteta ide od fonske preko fonsko-fonemske, dakle od predlingvistične do lingvistične faze. Kad je riječ o glasu, tj. vokalnoj tehnici i impostaciji, možemo reći da se tijekom predlingvističke faze dijete služi urođenom vještinom postavljanja svojega glasa, rabeći pritom afektivnost zbog nedostatka jezičnoga koda. Dijete glasom izražava različita afektivna stanja kojima se obraća okolini želeći joj prenijeti svoje potrebe i htjenja, ugone i neugode. Zato je nesporna psihosomatska sprega emocija i glasa. Dijete, kako bi izrazilo afektivna stanja, prilagođava se i mijenja način uporabe glasa. To možemo nazvati afektivnom impostacijom u pravom smislu riječi. To filogenetsko umijeće čovjek tijekom daljnje jezičnog razvoja ne gubi, ali ga na neki način potiskuje i daje prednost normativnoj impostaciji materinskog jezika.

Neuroznanost pokušava, između ostaloga, otkriti i tajne ljudskoga duha i duše. U tome su emocije jedno od glavnih područja istraživanja. Među vodećim znanstvenicima na tom području je *Antonio Damasio* – on je u svojim radovima dao tumačenja psihosomatskoga mehanizma emocionalnosti. Ona potvrđuju određena fonopedagoška iskustva i spoznaje na tom području kao ispravna. Njegova je glavna teza da emocije utječu na naše cjelokupno postojanje; kao kondenzirano životno iskustvo. Kaže da su u evoluciji osjećaji usađeni u organizam. On razlikuje između emocije i osjeta (*emotion, feeling*), unatoč činjenici da se ta dva pojma rabe sinonimski. Pod pojmom «emocija» podrazumijevaju se manje-više kompleksne reakcije tijela na određene podražaje. Osjeti nastaju tek tada kada uočimo takve tjelesne promjene.

Prema toj neuroznastvenoj spoznaji - da emocija stvara tjelesnu reakciju - osjet možemo shvatiti kao ishodište tumačenja afektivne impostacije sa znanstvene točke gledišta. Ona se temelji upravo na toj psihosomatskoj sprezi između afektivnosti i tijela, a njezin je cilj postići određeno stanje tijela te tako i vokalnoga aparata. Sredstvo za postignuće jest emocija, tj. afektivnost.

Kako bi se osvijestilo korištenje emocija u tehničke (vokalno-tehničke) svrhe, one se nazivaju *afektivne boje*. Fonanta se podučava zato da se nauči virtualno stvoriti različite afektivne boje. Kada se prihvati taj psihotehnički element, tada se uči određenu afektivnu boju spojiti s radom vokalnoga aparata ili jednim njegovim dijelom, čak i pojedinim elementom.

Vježba se intencionalnost i duhovna usredotočenost kako bi se određena emocija spojila s radom cijeloga vokalnoga aparata ili nekoga njegova dijela. Ta emocija, tj. afektivna boja treba odrediti način funkcioniranja toga dijela tijela. Zato je važno znati koje afektivne boje imaju kakva vokalo-tehnička i impostacijska svojstva.

Tako *afektivna boja »radost«* ima svoje glavno fiziološko ostvarenje u abdomenu. Njezina je glavna vokalnotehnička tipičnost duboka emisija, pomalo eksplozivan rad ekspiratorne muskulature, što rezultira vrstom ekspiracije zvanom *ataka*. Rezonancija će biti dobra, a glas zvučan.

Za razliku od toga *afektivna boja »bijes«* rezultira kontinuiranom emisijom daha uz hipertonus ekspiratorne muskulature, posebice abdominalne. Ošit će svoju funkciju kao središnjica *appoggia* (tonskoga oslonca) obavljati vrlo intenzivno te će glas biti komprimiran s jakim psihološkim intenzitetom. Fiziološki će intenzitet biti slabiji, a timbar tamniji. Ujedno će ton biti dosta pokriven i više faringalno postavljen.

Afektivna boja tuga neće glasu dati nosivost ni zvučnost, nego će emisija daha biti plitka (klavikularna), a glas bez sadržajne napetosti.

Također je moguće kombinirati dvije *afektivne boje* u jednu, ako jedna nije dovoljna za željenu vrstu fonacije. Također se može, bez poteškoća, naučiti dvije afektivne boje istodobno 'smjestiti' na dva različita mjesta u tijelu. To je vrlo korisno kod podučavanja appoggia. Kako je za appoggirani ton potrebno aktivirati ošit tako da u fonaciji ima silaznu tendenciju, može se cijelome abdominalnom području, uključujući miškulaturu zdjelice i nadkoljenica, odrediti *afektivna boja » ljutnja»*, dok se ostalom dijelu vokalnog aparata odredi neka druga boja.

Tako neuroznanost potvrđuje ispravnost načela *afektivne impostacije* glasa, kao jedinstvene fonopedagoške metode.

Fonacija u najširem smislu značenja traži izrazito širok spektar raznolikosti. Učenje vještine vladanja glasom vrlo je zahtjevna disciplina - kako zbog činjenice da se radi o 'instrumentu' koji je oku skriven, tako i zbog toga što je potrebno naučiti mnogo vokalno-tehničkih elemenata i različite impostacije. Afektivna impostacija se jednostavno prirodno 'nameće' kao metodika u radu s ljudskim glasom, jer je svakom čovjeku bliska. Praksa je pokazala da ju je moguće vrlo brzo i lako naučiti. Fonant na taj način može izravno i neizravno upravljati cijelim vokalnim aparatom. Time kontrolira i one dijelove koji se ne mogu izravno osjetiti.

On može tako prema želji učinkovito i izravno impostirati svoj glas. Pritom ne mora razmišljati o vokalnoj tehnici, o pojedinim elementima svojega vokalnog aparata, nego psihotehnički na najprirodniji način upravlja svojim glasom.

Korištenje afektivnosti u fonopedagogiji znači služiti se prirodnim neurofiziološkim načinom danom svakom čovjeku. Fonopedagogija ima, kao i svaka druga vrsta pedagogije, na raspolaganju mnoga metodička sredstva. Ona čine, uz individualan način podučavanja svakoga pedagoga, temelj rada s učenicom. Primjena afektivnosti u kombinaciji s vokalnom tehnikom zbog podučavanja vještine glasanja, moguća je podjednako i kod pjevanoga i kod govorenoga glasa.

www.brankostarc.com

Literatura:

Damasio, A. R. *Ich fühle, also bin ich*. Ullstein Heyne List (München) 2002.

Ekan, P. *Emotions Revealed-Understanding Faces and Feelings*. Weidenfeld&Nicolson (London) 2003.